

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2012

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 631.6:631.3:001.5

В. В. Іванишин,

д. е. н., доцент, проректор,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ВТОРИННОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано потреби сільськогосподарського виробництва України у використанні вживаної техніки. Визначено та обґрунтовано передумови становлення ринку такої техніки. Запропоновано заходи, які сприятимуть його розвитку.

The article analyzes the needs of agricultural production in Ukraine to use the used machinery. The conceptual premise of market of such machinery. The measures that will facilitate its development.

Ключові слова: сільськогосподарська техніка, вживана техніка, ринок вторинної техніки, відновлення техніки.

Keywords: agricultural machinery, used machines, secondary market equipment, recovery equipment.

Постановка проблеми. У економічно розвинених країнах Західної Європи та Америки торгівля вживаною технікою є загальноприйнятою практикою. Понад 50% механізованих польових робіт фермерські господарства США, Німеччини, Великобританії, Франції та інших країн виконують тракторами придбаними на вторинному ринку сільськогосподарської техніки. Наприклад, у США у 90 роках минулого століття на 1 проданий новий трактор припадало 3-4 таких, що вже деякий час були в експлуатації у інших землевласників.

Продаж вживаної техніки у цих країнах обумовлений укрупненням розмірів землекористувачів виробників сільськогосподарської продукції, яке супроводжується переорієнтацією технологій виробництва у рослинництві і на використанні енергонасичених тракторів, самохідних машин для внесення добрив, засобів боротьби з шкідниками і хворобами рослин, збирання урожаю сільськогосподарських культур. Це стосується, в першу чергу, таких країн як США, Канада, Австралія та найбільш розвинених в аграрному відношенні країн Західної Європи. Тут морально застарілі для таких підприємств технічні засоби поступово замінюються більш новою досконалою високопродуктивною технікою і надходять на вторинний ринок, де їх купують фермери з дрібними землеволодіннями. Україна ж в цій сфері все ще знаходиться далеко позаду, що означає незадовільне технічне забезпечення сільгоспвиробників та серйозні втрачені вигоди для сільськогосподарського виробництва.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз ситуації із використанням вживаної сільськогосподарської техніки в Україні, визначення передумов ефективного розвитку її ринку та розробка відповідних пропозицій.

Виклад основного матеріалу. Вторинний ринок сільськогосподарської техніки в Україні зародився ще за радянських часів. Поширеною була практика купівлі колгоспани технічних засобів, що відслужили амортизаційний строк у радгоспі. Справа в тому, що радгоспи для забезпечення технічними засобами фінансувалися державою і мали можливість вчасно оновлювати свій машинно-тракторний парк. Списувались машини ще придатні до експлуатації. Здебільшого вони попадали в металобрухт, обсяги якого у плановому порядку доводились до господарств. Колгоспи купували такі машини майже за ціною металобрухту, відновлювали їх роботоздатність і ще якийсь час їх використовували за призначенням. Проте, таку практику купівлі-продажу вживаної техніки ще не можна назвати повноцінним вторинним ринком. Але, хоч і нечисленні операції купівлі-продажу вживаної техніки все ж таки відбувалися між суб'єктами господарювання. Вони здебільшого базувалися на особистих стосунках між керівниками господарств і носили стихійний характер за відсутності відповідної оцінки технічного стану, як основи ціноутворення на вживані машини. До того ж в умовах централізованої планово-адміністративної системи розподілу і відсутності можливості вільного придбання необхідних технічних засобів навіть за умови достатньої платоспроможності суб'єктів господарювання вони здебільшого були вимушені максимально використовувати ресурс наявної техніки і проводити її списання і оновлення після закінчення термінів експлуатації.

Ще одним важливим фактором, який не сприяв утворенню і розвитку вторинного ринку сільськогосподарської техніки була стабільна виробнича спеціалізація колгоспів і радгоспів за відсутності протягом тривалого періоду інноваційних змін у техніці і технологіях виробництва сільськогосподарської продукції. За цих умов господарства мали можливість комплектувати машинно-тракторний парк з досить стабільною оптимальною структурою та ефективно використовувати його тривалий період не намагаючись оновлювати технічні засоби для удосконалення технологій і парку машин.

Ситуація докорінно змінилася після 1996 року, коли у процесі здійснення аграрних реформ, зміни відносин власності, реструктуризації сільськогосподарських підприємств, загального зuboження сільськогосподарських товаровиробників, переходу засобів виробництва у приватну власність, заміни державного централізованого управління приватною ініціативою значною мірою відбулася переорієнтація товаровиробників на виробництво більш прибуткових в нинішніх умовах видів сільськогосподарської продукції. В основному це зернові культури, ріпак і соняшник. Одночасно сільськогосподарські підприємства зменшують обсяги виробництва високозатратних овочевих культур, цукрового буряку та всіх видів тваринницької продукції. У цей же період різко погіршилася технічна оснащеність сільськогосподарських підприємств внаслідок зниження рівня їх купівельної спроможності.

Отже, зміни економічних відносин у сільському господарстві, виникнення підприємств різних форм власності і господарювання, удосконалення структури виробництва, зміна напрямів господарської діяльності, зниження платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, значне зростання цін на технічні засоби, що виробляються вітчизняними машинобудівними підприємствами для агропромислового комплексу та поставляються з-за кордону викликали потребу з одного боку в реалізації технічних засобів, які внаслідок цих змін, стали непотрібними, а з іншого боку виникла потреба в придбанні недорогих машин для виконання механізованих робіт в економічно слабких сільськогосподарських підприємствах. Виникла потреба у створенні та розвитку вторинного ринку технічних засобів, тобто тих, що вже були в експлуатації, але ще не повністю втратили свої споживні якості. В першу чергу на вторинний ринок потрапляє та техніка, яка в зв'язку з названими змінами стала непотрібною в перебудованих господарствах, хоча і придатна для подальшого використання безпосередньо.

З іншого боку сільськогосподарські та інші підприємства агропромислового комплексу щорічно списують і відправляють у металобрухт десятки тисяч фізично зношених тракторів, комбайнів та інших сільськогосподарських машин. Значну частину таких технічних засобів можна відновити до роботоздатного стану на спеціалізованих ремонтних підприємствах і також реалізувати на вторинному ринку за значно нижчими цінами ніж аналогічна нова техніка.

Ще одним з важливих аргументів на користь створення і розвитку вторинного ринку і збільшення пропозицій уживаної техніки, є реформування в інших сферах вітчизняного народного господарства. Удосконалення або повна зміна виробничої спеціалізації багатьох промислових підприємств, конверсійні процеси у військово-промисловому комплексі і скорочення військових затрат супроводжується виведенням з господарського обігу і необхідністю наступної реалізації непотрібних в умовах, що склалися основних засобів, в тому числі і значної кількості автотракторної і спеціальної техніки.

Важливим фактором збільшення пропозицій на вторинному ринку техніки є також потреба в реалізації так званого вилученого за борговими зобов'язаннями майна. Справа в тому, що зниження ефективності господарської діяльності і банкрутство великої кількості підприємств в усіх галузях економіки зробили поширеним таке явище, як одержання кредитів під заставу основних засобів. Кредитори вимагають погашення боргових зобов'язань в першу чергу саме тими видами майна, яке має задовільний технічний стан і є ліквідним, тобто має попит на ринку. Передусім до такого майна належить сільськогосподарська і автомобільна техніка, яка після вилучення реалізується на вторинному ринку.

Свого часу негативний вплив на формування і розвиток вторинного ринку сільськогосподарської техніки справили упущення і прорахунки у проведенні паювання майна сільськогосподарських підприємств та виділення його в натурі іншим сільськогосподарським товаровиробникам під час приватизаційних процесів. В цей період недосконалість методичного та правового забезпечення, некомпетентність або свідомі зловживання виконавців розподілу майна на паї на місцях сприяли викривленню оцінок справжнього технічного стану засобів механізації, списанню і реалізації за заниженою ліквідаційною вартістю (а в багатьох випадках техніка, що відслужила амортизаційний строк оцінювалась за залишковою тобто нульовою вартістю) технічних засобів, які знаходились у доброму роботоздатному стані. Мало місце і звичайне розкрадання роботоздатних машин і обладнання. Все це гальмувало створення прозорого ефективного функціонуючого ринку уживаної

сільськогосподарської техніки.

Отже, вторинний ринок сільськогосподарської техніки в Україні знаходиться в стадії становлення і потреба його розвитку не викликає сумнівів, тим більше, що його організацію можна здійснити досить швидко, адже уживаних технічних засобів для реалізації достатньо, а їх придбання потребує значно менше фінансових ресурсів ніж купівля нових машин. І все ж, з огляду на важливість вторинного ринку техніки для підвищення рівня технічної оснащеності сільськогосподарських товаровиробників, особливо дрібних фермерів і господарств населення, його формування і розвиток потребує державної підтримки. Перш за все вона має бути зорієнтована на забезпечення необхідної правової бази для повторного використання сільськогосподарської техніки, організації купівлі-продажу, відновлення і реалізації частково зношених машин, захисту сільськогосподарського товаровиробника від придбання на ринку вживаних технічних засобів недоброякісних машин. Держава має сприяти створенню та розвитку сітки дилерських підприємств заводів-виробників, техсервісних підприємств, цехів і дільниць та їх зацікавленості у купівлі та відновленні робоздатності частково зношених машин, вузлів та агрегатів і запасних частин, реалізації, прокату чи надання в оренду повнокомплектних робоздатних відновлених машин, технічному їх обслуговуванні і ремонті в гарантійний і післягарантійний періоди.

Державної допомоги потребує також організація й координація роботи по формуванню вторинного ринку, забезпеченні взаємної економічної заінтересованості між заводами-виробниками, їх дилерами, технічними центрами, а також техсервісними підприємствами та сільськогосподарськими товаровиробниками в удосконаленні системи відновлення і повторного використання технічних засобів. Для ефективної роботи вторинного ринку сільськогосподарської техніки, більш тісного зв'язку інтересів покупців вживаної техніки і її потенційних продавців необхідно створити єдину інформаційну базу, яка б задовольняла запити споживачів вживаної техніки щодо її виробників, продавців, номенклатури машин, їх технічного стану, комплектації, умов постачання, цін, можливості та умов забезпечення передпродажного обслуговування, післяпродажного гарантійного технічного обслуговування. Така інформація значно полегшила б взаємозв'язки продавців і покупців вживаної техніки, прискорила б пошук потенційних споживачів.

До речі, на західному ринку вживаної техніки вже майже не використовуються традиційні друковані носії інформації. Натомість все більш широко використовуються електронні засоби зв'язку. У господарській діяльності вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників такі можливості вкрай обмежені через їх низьку забезпеченість відповідними технічними засобами. Отож, паперові носії залишаються важливим, а для більшості споживачів технічних засобів, єдиним джерелом інформації, що допомагає їм зорієнтуватися на ринках нової і вживаної техніки. Тим більше, недостатність інформації гальмує вихід українських споживачів сільськогосподарської техніки на західні ринки. Це також заважає багатьом іноземним операторам вторинного ринку зорієнтуватися на українських та інших пострадянських споживачів. Переважна їх більшість майже всю комерційну інформацію подає на англійській, німецькій або французькій мові. У російськомовних і тим більше українськомовних варіантах подає інформацію обмежена кількість іноземних фірм, яка оцінила перспективність розвитку ринку вживаної техніки у країнах колишнього СРСР.

Але, навіть маючи необхідну інформацію вітчизняний споживач постає перед великою кількістю додаткових, на перший погляд зовсім простих проблем, які потенційному покупцеві важко вирішити за браком відповідної інформації. В першу чергу, це контакти та обмін інформацією між покупцем і продавцем, поїздка за кордон – отримання закордонного паспорту, відповідної візи, інші накладні витрати, мовний бар'єр, технічне тестування машин, укладення угоди, наявність валютного рахунку у регіональних банках, транспортування, митне оформлення. Все це в умовах України зробити нелегко.

На Заході кілька років тому було відкрито в мережі Інтернет віртуальну електронну біржу техніки. Біржа працює в безперервному режимі та охоплює один з найбільших у Європі ринків уживаних машин і обладнання для сільського, лісового і комунального господарства. Створення такої біржі сприяв інтенсивний розвиток телекомунікацій та інформаційних мереж, наявність комп'ютерної техніки майже у кожному фермерському господарстві, відповідна фахова підготовка фермерів. Це дозволяє ефективно використовувати для пошуку та придбання необхідних технічних засобів канали електронної пошти та Інтернету.

Послуги такої біржі сприяють потенціалу покупців значно полегшити пошук потрібних технічних засобів, а достатньо великі банки даних дають можливість отримати інформацію щодо виробників, номенклатури машин, їх комплектації, технічного стану та часу використання, ціни придбання, умов постачання та забезпечення перед- і післяпродажного технічного сервісу, гарантійного і післягарантійного обслуговування. Крім того, такі послуги значно скорочують витрати часу і коштів покупців, адже відповідає потреба у ознайомлених поїздках і встановлення особистих контактів з потенційним продавцем. До того ж, значно полегшується пошук виконавців додаткових послуг, до яких входить незалежна експертна оцінка технічного стану машини, транспортування її до споживача, а за потреби і митного оформлення, фінансового контракту та інші. Якщо ж який-небудь з цих факторів не враховується або враховується не повністю у потенційних покупців можуть виникнути економічні і психологічні проблеми. Але використання сучасних засобів зв'язку дає можливість споживачам отримати значно більше інформації і уникнути значної кількості негараздів, які супроводжують процедури підготовки укладання і виконання угод з купівлі-продажу порівняно з традиційними способами.

Вторинний ринок сільськогосподарської техніки в Україні знаходиться на стадії становлення, а тому важливо, щоб до його операторів долучилися дилерські підприємства заводів-виробників, їх технічні центри, підприємства з технічного обслуговування та ремонту, які мають технічні і технологічні можливості купувати і відновлювати частково зношені машини.

Поки що агротехсервісні підприємства, для яких ремонт є основним видом діяльності, незважаючи на недозавантаженість своїх виробничих потужностей, не поспішають підключатися до активної діяльності на вторинному ринку техніки. Особливо це стосується колишніх РТП спеціалізованих на обслуговуванні певних видів складної сільськогосподарської техніки. Такі підприємства могли б активно скуповувати вживану або списану техніку (трактори, комбайни), відновлювати її і продавати іншим споживачам, а ту, що не можна відновити розбирати на запчастини і використовувати їх для відновлення машин на своєму підприємстві, або продавати іншим споживачам. Практикою проведення капітальних і капітально-відновлених ремонтів доведено, що витрати на їх здійснення в 2-3 рази менші ніж витрати на придбання нової машини. Розбирання списаних машин також вигідно. Адже 24-30% деталей знятих з машин, що йдуть у металобрухт, придатні для подальшого використання, ще стільки ж можна відновити на спеціальному устаткуванні ремонтних підприємств і лише близько 20% деталей, що знімають з вибракерованої машини повністю зношені і не підлягають відновленню. Моторесурс відновлених машин досягає 80% нових, відновлених деталей – 80-90% і більше, їх вартість 50-70% від вартості нових.

Участь спеціалізованих та інших агротехсервісних підприємств у купівлі, відновленні та реалізації на вторинному ринку техніки частково зношених (вживаних) машин дозволяє їм збільшити обсяги робіт за основним видом діяльності, повніше використовувати виробничі потужності підприємств, зберегти кваліфіковані кадри ремонтників і техніко-технологічного персоналу. Крім того зростає можливість створення нових робочих місць. Така діяльність сприяє розширенню ринку техніки, збільшенню можливостей сільськогосподарських товаровиробників, поліпшенню технічного оснащення виробництва сільськогосподарської продукції та забезпеченості вузлами, агрегатами та деталями машин за доступними цінами.

Іншими важливими операторами вторинного ринку техніки можуть і повинні стати дилерські підприємства та фірмові технічні центри заводів-виробників складних технічних засобів, які мають відповідне техніко-технологічне обладнання для відновлення частково зношених машин, якісного передпродажного технічного обслуговування, а також самі заводи-виробники, в першу чергу тракторо- і комбайнобудівельні, які також у зв'язку з низьким купівельно-експортним попитом споживачів техніки мають недоповантажене виробництво технічних засобів, потужне техніко-технологічне обладнання.

Основними причинами, що гальмують підключення до діяльності на вторинному ринку техніки агротехсервісних та дилерських підприємств, технічних центрів і заводів-виробників є психологічна упередженість проти цього їх керівників, а ще в більшій мірі – нестача або й повна відсутність обігових коштів для придбання вживаної техніки та її відновлення у зв'язку з низькою прибутковістю цих підприємств за результатами основної діяльності. Для швидкого включення таких підприємств у формування та функціонування ринку вживаної та відновленої техніки необхідна державна підтримка у вигляді пільгового кредитування, підключення коштів лізингового фонду, правового забезпечення.

З цього приводу корисним може бути досвід машинобудування компаній економічно розвинутих західних країн, які практикують одну з форм зустрічної торгівлі технічних засобів. Вони викуповують техніку, що була у вжитку при поданні нової більш сучасної і продуктивної. При цьому, при розрахунках між продавцем і покупцем нової техніки, вартість викуплених вживаних машин зараховується як внесок у платіж за нову. Вилучені таким чином машини проходять передпродажу технічну підготовку або й ремонт на спеціалізованих ремонтних підприємствах, після чого їх реалізують на вторинних ринках, де їх купують сільськогосподарські товаровиробники з більш низьким рівнем споживчих вимог. Таким чином великі виробники сільськогосподарської техніки стимулюють попит на свою продукцію і наповнюють вторинний ринок якісною вживаною технікою.

Висновки. Резюмуючи, слід відзначити, що в Україні склалися об'єктивні передумови для формування вторинного ринку техніки. Навіть можна сказати, що в примітивному виді він уже функціонує, хоча має безсистемний, в більшості випадків стихійний характер з обмеженою місцевою або регіональною сферою складання угод. Відсутня інфраструктура такого ринку. Перш за все це стосується його координації та забезпечення потенційних продавців і покупців необхідною інформацією, а також і покупці і продавці не мають правового забезпечення, що допомогло б позбутися суб'єктивізму в роботі і забезпечило б прозорість операцій купівлі-продажу.

Разом з тим, попри свою економічну привабливість, зважаючи на існуючий ризик придбання споживачем недоброякісної техніки, вторинний ринок не повинен стати провідною формою реалізації технічної політики держави в агропромисловому комплексі. В той же час він дозволяє окремим категоріям сільськогосподарських товаровиробників з низькою платоспроможністю значною мірою розв'язати проблеми підвищення рівня технічної забезпеченості виробництва.

І все ж, незважаючи на те, що ціни на вторинному ринку техніки значно нижчі ніж на нові технічні засоби, вони не завжди доступні вітчизняним сільськогосподарським товаровиробникам, особливо на складну енергонасичену техніку (самохідні комбайни, потужні трактори, переробне обладнання тощо) через низьку їх платоспроможність. Тому держава має сприяти покращенню умов довгострокового кредитування купівлі вживаної техніки, розповсюдженню механізмів підтримки технічного забезпечення за рахунок державного бюджету. В першу чергу, часткової компенсації вартості вживаних машин, а також впровадження механізмів купівлі такої техніки за лізингом.

Література:

1. Денисенко П. Ринок відновленої техніки та оцінка її вартості / Денисенко П., Питилько В. // Техніка АПК. - 2000. - №2. - С.4-5.
2. Михлик В.М. Организация вторичного рынка сельскохозяйственной техники / Михлик В.М., Орлик Л.С. // Тракторы и сельскохозяйственные машины. - 1999. - №8. - С.6-8.
3. Стопалов С.Г. Совершенствование гарантийного обслуживания машин как способ повышения их надежности / С.Г.Стопалов // Техника и оборудование для села. - 2002. - № 2. - С.24-26.
4. Формування ринкової системи матеріально-технічного забезпечення АПК України / [Білоусько Я.К., Герун М.І., Денисенко П.А. та ін.]- К.: ННЦ ІАЕ, 2005. - 86 с.

5. Чекаль В.Н. Назначение и функции дилерской службы / В.Н.Чекаль // Механизация и электрификация сельского хозяйства. - 2001. - №8. - С. 4-6.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"